

*До разової спеціалізованої вченої ради
в Одеському державному університеті
внутрішніх справ*

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, старшого дослідника Пузирьова Михайла Сергійовича – на дисертацію Мурадяна Гарегина Рафаеловича «Інститут випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві: теоретико-правові аспекти», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Вивчення рукопису дисертаційного дослідження та публікацій здобувача за темою дисертації дає підстави стверджувати, що обраний предмет і тема – інститут випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві: теоретико-правові аспекти – мають актуальний характер як для теорії, так і практики реалізації кримінального, кримінально-виконавчого законодавства.

Це пояснюється тим, що інститут випробування покликаний сприяти досягненню як мети покарання, визначеній ч. 1 ст. 50 КК України, так і мети кримінально-виконавчого законодавства України (ч. 1 ст. 1 КВК України), засобами, мінімально пов'язаними із кримінальною репресією. Відтак, шляхом застосування досліджуваного інституту досягається мета виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.

За такої соціально значимої мети актуалізується потреба у комплексному кримінально-правовому та кримінально-виконавчому вивченні інституту випробування, а також формулюванні на цій основі відповідних законодавчих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення теоретико-правових положень. Саме таку мету сформульовано в дисертації Мурадяна Гарегина Рафаеловича «Інститут випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві: теоретико-правові аспекти».

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як *загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно захисту прав людини, розвитку системи правосуддя та реформування пенітенціарної системи. Дисертація ґрунтується на положеннях: Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (затвердженій Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021), Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та операційному плані її реалізації у 2022–2024 роках (схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими.

Автором використано сучасні вітчизняні та зарубіжні літературні джерела, законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти України і зарубіжних країн. Список використаних джерел складає 282 найменування.

Дисертант здійснив своє дослідження, спираючись і на відповідну емпіричну базу (стор. 25–26), яку становлять аналітичні узагальнення Офісу Генерального прокурора, Верховного Суду щодо стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2017–2022 роках, Судової влади України щодо звітності про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та видів кримінального покарання; інфографічні дані Пробації України щодо організації діяльності видів пробації за 2017–2023 роки, а також результати анкетування 40 науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти Одеської, Вінницької та Дніпропетровської областей України.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (стор. 24–25) також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Комплексне опрацювання та систематизація відомостей з наукових джерел і норм права у їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах дало можливість Мурадян Г. Р. сформулювати своє бачення наукової проблеми та розробити власні наукові положення, висновки і рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку офіційного опонента, слід віднести такі:

1) *вперше* – доводиться той факт, що поступово у теорії кримінального та кримінально-виконавчого права сформувалась дефініція інституту випробування, як міжгалузевого інституту, який має комплексне, взаємозалежне визначення та встановлення в межах законодавства, об'єднуючим критерієм якого виступає «випробувальний строк»; встановлено, що засадами інституту випробування є такі види звільнення як: звільнення від відбування покарання з випробуванням, звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років, пробація, умовно-дострокове звільнення, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; запропоновано визначення випробування як міри кримінальної відповідальності, яка триває у межах, встановлених законом, протягом певного періоду часу, коли реалізуються кримінально-правові примусові заходи та здійснюється перевірка доцільності застосування випробувального строку; надається авторське бачення самостійного Розділу XII¹ «Випробування», який має доповнювати Розділ XII «Звільнення від покарання та його відбування»;

2) *удосконалено* – теоретичні напрацювання на підставі результатів дослідження загальних та спеціальних норм, які регламентують інститут

випробування у кримінальному законодавстві окремих зарубіжних країн, та можуть бути враховані вітчизняним законодавцем при вдосконаленні КК України; зміст правових положень ст. 75–79 КК України щодо закріплення диференціації тривалості випробувального строку, обов'язків та правових наслідків; положення ст. 81, 82, 83 КК України щодо закріплення безпосереднього визначення «випробувального строку» та запровадження переліку обов'язків, які можуть бути накладені на осіб, що підлягають звільненню;

3) *дістали подальшого розвитку* – виокремлення шести періодів (історичних етапів) становлення та розвитку інституту випробування з 1918 року і до сьогодні; кримінально-виконавчі правові положення, що містяться у главі 26 КВК України «Здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання», як такі, що безпосередньо пов'язані з регламентацією особливостей правозастосування інституту «випробування»; доповнення Закону України «Про пробацію» таким видом пробації, як «постпенітенціарна пробація».

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дослідження впроваджено та мають перспективи подальшого використання у: а) *правотворчості* – для удосконалення чинного кримінального та кримінально-виконавчого законодавства у частині застосування випробування; б) *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності суду при звільненні від відбування покарання, а також виконання відповідних функцій органами виконання покарань (акт впровадження в практичну та науково-методичну роботу філії Державної установи «Центр пробації» в Одеській області від 02.01.2024 р.); в) *науковій роботі* – під час наступних досліджень теоретико-правових проблем інституту випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві (акт впровадження у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 04.12.2023 р.); г) *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-виконавче право», а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України (акт впровадження у навчальний процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 03.09.2023 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено в 11 наукових публікаціях, із них 4 статті – у наукових виданнях, включених МОН України до Переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття додатково відображає наукові результати дисертації (у зарубіжному юридичному виданні), 6 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту дисертації. Автор правильно визначає мету дослідження і відповідно до неї ставить завдання дослідження: узагальнити стан дослідження

випробування, як міжгалузевого інституту кримінального та кримінально-виконавчого права; розглянути історію розвитку та становлення інституту випробування; дослідити регламентацію інституту випробування за досвідом зарубіжних країн; розкрити правову природу, сутність та зміст випробування як кримінально-правового явища; встановити сучасні тенденції застосування іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України; удосконалити законодавчі положення щодо інституту випробування при звільненні від відбування покарання за ст. 81, 82, 83 КК України; визначити місце випробування в кримінально-виконавчому праві; з'ясувати порядок виконання та реалізації інституту випробування під час звільнення від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України; встановити порядок виконання та реалізації інституту випробування під час звільнення від відбування покарання за ст. 81, 82, 83 КК України; сформулювати висновки та викласти пропозиції щодо вдосконалення відповідних положень у КК України, КВК України та інших нормативно-правових актах.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (282 найменування) та шести додатків. Загальний обсяг дисертації становить 284 сторінки, із них основного тексту – 204 сторінки.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми і зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації здобувача, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретична та соціально-правова характеристика інституту випробування» присвячений узагальненню стану дослідження випробування, як міжгалузевого інституту кримінального та кримінально-виконавчого права; розгляду історії розвитку та становлення інституту випробування; дослідженню регламентації інституту випробування за досвідом зарубіжних країн.

Так, в межах підрозділу 1.1 дисертантом у межах розв'язання конкретного наукового завдання щодо узагальнення стану дослідження випробування, як міжгалузевого інституту кримінального та кримінально-виконавчого права (стор. 31–45), встановлено, що в сучасній галузевій юридичній науці відсутні самостійні наукові праці, в яких би досліджувався вказаний інститут. На сьогодні, в КК України закріплено термін «випробування» у назві та змісті ст. 75, 79 КК України, а також існують певні матеріальні умови (позитивна поведінка та виправлення протягом певного часу (випробувального строку)) у ст. 81, 82, 83 КК України. За справедливим висновком дисертанта, існують окремі кримінально-правові норми, які пов'язані з випробуванням, проте кожна окрема кримінально-правова норма зазвичай не в змозі впоратись повно і всебічно із реалізацією суспільних відносин, що виникають під час застосування заходів випробування до осіб, яким призначено звільнення від відбування покарання. Відповідно, на підставі вивчення окремих наукових досліджень, присвячених

зазначеним видам звільнення від відбування покарання, автор робить слушне узагальнення, що усі вони в певному сенсі визначають положення, що стосуються інституту випробування та створюють умови для визначення самостійного міжгалузевого інституту.

Дисертантом, використовуючи історичний метод, у підрозділі 1.2 (стор. 46–64) виділено й надано характеристику шістьом періодам становлення і розвитку інституту випробування у вітчизняному праві, а саме: 1) 1918–1930 рр. – формується інститут умовного засудження, особливості якого полягають в тому, що у законодавстві того часу не регламентований контроль за умовно засудженими, а форми здійснення умовного засудження базуються на суддівському розсуді; 2) 1930–1958 рр. – визначається мінімальне застосування умовного засудження із широким впровадженням репресивних форм кримінально-правового впливу; 3) 1958–1970 рр. – є періодом прогресивного розвитку інституту умовного засудження, що характеризується правовою регламентацією виконання умовного засудження, появою інститутів засудження з відстрочкою виконання вироку (прояв випробування), умовного засудження з обов'язковим залученням до праці; 4) 1970–1992 рр. – відбувається вдосконалення інституту умовного засудження шляхом поступової зміни кримінально-правової політики в бік гуманізації і відходу від репресивного напрямку застосування кримінального закону; 5) 1992–2001 рр. – формується інститут звільнення від відбування покарання з випробуванням (інститут випробування), який на законодавчому рівні поєднав у собі окремі найтипівіші ознаки призначення і звільнення від покарання, відстрочки виконання покарання; 6) з 2001 р. – до сьогодні – відбувається подальше вдосконалення інституту випробування. Кримінальний кодекс України 2001 р. у Розділі XII «Звільнення від покарання та його відбування» закріпив інститут випробування, який об'єднує групу норм, закріплених у відповідних статтях розділу XII КК України. На думку автора, до такої сукупності слід віднести: звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75–79), умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст. 81), звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (ст. 83); заміна невідбутої частини покарання більш м'яким (ст. 82), через те, що вони пов'язані з пред'явленням особі визначених законом вимог, які вона має виконати протягом певного іспитового строку (випробувального строку).

Використання в роботі (підрозділі 1.3, стор. 64–90) порівняльно-правового методу дало автору можливість дійти таких науково обґрунтованих висновків:

– термін «випробування» у зарубіжних країнах використовується не часто, однак положення, що містять КК зарубіжних країн, свідчать про те, що вказаний інститут має втілення. У більшості зарубіжних країн континентальної правової системи відповідні розділи КК мають назву «Умовне засудження»;

– межі іспитового (випробувального) строку у зарубіжних країнах визначаються по-різному, – зазвичай у межах від 1 до 5 років. Більшість КК зарубіжних країн встановлюють зазначений строк незалежно від призначеного

покарання, в тому числі й в Україні. Виняток становлять такі країни як Німеччина, Китайська Народна Республіка, Королівство Іспанія, Грузія, в яких межі іспитового строку визначені з урахуванням виду та терміну призначеного судом покарання. Дисертант обґрунтовано вважає такий досвід доцільним та необхідним щодо втілення у законодавство України;

– в ряді країн законодавчо визначено правовий статус засудженої особи під час випробування, який в цілому зводиться до встановлення певних обмежень та обов'язків, що за своїм змістом має схожість з відповідними положеннями КК України.

У розділі 2 «Випробування як кримінально-правовий інститут: теоретичні та законодавчі аспекти» дисертантом розкрито правову природу, сутність та зміст випробування як кримінально-правового явища; встановлено сучасні тенденції застосування іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України; удосконалено законодавчі положення щодо інституту випробування при звільненні від відбування покарання за ст. 81, 82, 83 КК України.

Зокрема, в підрозділі 2.1 (стор. 97–110) надано авторську дефініцію поняття «випробування» – це міра кримінальної відповідальності, яка триває у межах, встановлених законом, протягом певного періоду часу, коли реалізуються кримінально-правові примусові заходи та здійснюється перевірка доцільності застосування випробувального строку. На підставі аналізу низки теоретико-правових положень запропоновано самостійний Розділ XII¹ «Випробування» КК України, який буде включати такі статті: ст. 87¹ «Поняття випробування», ст. 87² «Строки призначення випробування», ст. 87³ «Обов'язки, які покладає суд на особу, який призначено випробувальний строк» та ст. 87⁴ «Правові наслідки при звільненні від відбування покарання з призначенням випробувального строку».

Проведений дисертантом у межах підрозділу 2.2 (стор. 110–131) аналіз сучасних тенденцій щодо визначення випробувального строку (іспитового строку) при звільненні від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України надав можливість стверджувати, що закріплені у зазначених статтях випробувальні строки нівелюють принцип диференціації, не відтворюють принципову залежність від типової тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, а тому вимагають законодавчого перегляду та реформування.

За результатами вивчення законодавчих положень щодо інституту випробування при звільненні від відбування покарання за ст. 81, 82, 83 КК України (підрозділ 2.3, стор. 132–154) автором:

– по-перше, виявлено, що інститут умовно-дострокового звільнення (ст. 81 КК України) полягає зокрема у тому, що фактично особа, до якої застосовано умовно-дострокове звільнення, до закінчення формального терміну призначеного покарання знаходиться (так само як і умовно засуджений) у «режимі випробування». Цей режим випробування – це правовий порядок, який полягає у перевірці наданої засудженому довіри в частині дотримання ним загальних та специфічних обов'язків (вимог), які покликані, з одного боку,

нейтралізувати вплив криміногенних факторів щодо умовно звільненого, а з іншого – забезпечити сприятливі умови його виправлення. Останнє вимагає встановлення певного періоду, що знадобиться умовно-достроково звільненому для підтвердження свого виправлення, – визначення випробувального строку за аналогією зі звільненням від відбування покарання з випробуванням. При цьому, за висновком дисертанта, слід також враховувати й те, що протягом випробувального строку щодо умовно-достроково звільненого можуть бути застосовані обов'язки, передбачені ст. 76 КК України;

– по-друге, автором сформульовано науково обґрунтовану позицію, що такий інститут, як заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, посідає особливе місце, оскільки має низку недостатньо розкритих та невирішених питань, зокрема щодо диференціації підстав та умов застосування ст. 82 КК України. Серед інших питань, продовжує дисертант, залишається незрозумілим, чи має право засуджений під час відбування вже заміненого покарання знову звернутися з клопотанням про заміну невідбутої частини цього покарання на ще більш м'який вид. У законі не вирішено питання про допустимість повторної заміни обмеження волі (позбавлення волі) більш м'яким видом покарання. Зокрема, чинним кримінальним законодавством України не визначено чітких строків, коли можливо повторно застосувати заміну невідбутої частини покарання більш м'яким, якщо особі відповідно до ст. 82 КК України пом'якшено вид покарання і позбавлення волі замінено на обмеження волі, або обмеження волі замінено на більш м'яке покарання;

– по-третє, положення ст. 83 КК України «Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років» мають взаємозв'язок з інститутом випробування, який полягає у тому, що держава надає можливість засудженій жінці довести своє виправлення без відбуття частини призначеного судом покарання. На цій підставі дисертант доходить висновку, що виникає необхідність у визначенні випробувального строку до вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років після їх звільнення за ст. 83 КК України.

У розділі 3 «Питання випробування в кримінально-виконавчому праві» дисертантом визначено місце випробування в кримінально-виконавчому праві; з'ясовано порядок виконання та реалізації інституту випробування під час звільнення від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України; встановлено порядок виконання та реалізації інституту випробування під час звільнення від відбування покарання за ст. 81, 82, 83 КК України.

Підрозділ 3.1 (стор. 161–171) присвячено визначенню місця випробування в кримінально-виконавчому праві. Автором зазначено, що у КВК України містяться окремі положення щодо встановлення підстав звільнення від покарання, а також щодо здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання (ст. 163–166 КВК України). Проте, за судженням дисертанта, окрім положень КВК України, значущими є положення Закону України «Про пробацію», до яких звертається КВК України. В межах закону визначено три види пробації, однак тільки в рамках наглядової пробації вбачаються такі складові, як

нагляд та контроль. Нагляд та контроль з боку органів пробації – це своєрідний соціально-виховний вплив, який супроводжує процес випробування, отже спрямований на те, щоб у підсумку досягти однієї зі складових мети покарання – «виправлення», зокрема осіб, які звільнені від покарання з випробуванням. А діяльність щодо здійснення контролю за поведінкою осіб, які звільнені від покарання, пов'язана з «випробуванням», оскільки застосування мір кримінально-правового впливу неможливо без реалізації того комплексу мір та заходів, які забезпечуються інститутом випробування.

У підрозділі 3.2 (стор. 171–184) дисертантом на підставі теоретико-правового аналізу регламентації порядку виконання звільнення від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України визначено, що більшість робіт, які присвячені дослідженню пробації та інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням, передбачають пропозицію розглядати пробацію у розрізі кримінального права, хоча вона дуже тісно пов'язана із кримінально-виконавчим правом. Порядок виконання та реалізації інституту випробування, під час звільнення від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України, регулюється Главою 26 «Здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання» КВК України (зокрема, (ст. 163–166)). Кожна із зазначених статей має свої особливості щодо з'ясування порядку виконання та реалізації інституту випробування під час звільнення від відбування покарання з випробуванням за ст. 75, 79 КК України та підтверджують взаємозв'язок з інститутом випробування. Окрім положень, що містяться у КВК України, значення мають й інші нормативно-правові акти: Закон України «Про пробацію» (визначення наглядової пробації); Порядок здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (затверджений наказом Міністерства юстиції України від 29 січня 2019 р. № 272/5), в яких конкретизуються питання щодо здійснення нагляду за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

За результатами дослідження в підрозділі 3.3 (стор. 184–199) законодавчих положень КВК України та інших нормативно-правових актів щодо порядку виконання звільнення від відбування покарання за ст. 81, 82, 83 КК України наведено додаткові до наявних у сучасній науці аргументи щодо закріплення у правовому полі України такого виду пробації, як «постпенітенціарна пробація». Чинниками таких змін, на думку дисертанта, є: наближення національного законодавства до європейських стандартів та досвіду деяких країн світу (США, ФРН, Норвегія), які закріплюють відповідний вид пробації; усунення прогалин щодо порядку контролю та нагляду за особами, яким замінено покарання на більш м'яке, а також вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років у кримінально-виконавчому законодавстві.

Отримані автором наукові результати в сукупності дали можливість сформулювати низку пропозицій з удосконалення чинного кримінального, кримінально-виконавчого законодавства та інших нормативно-правових актів щодо застосування окремих положень інституту випробування (стор. 216–219).

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Позитивно в цілому оцінюючи зміст рукопису дисертації, слід звернути увагу на наявність у ньому низки дискусійних питань, нечіткість і недостатню аргументованість окремих положень, міркувань та висновків автора, зокрема:

1. Із переліку компетентностей, якими мають володіти доктори філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», освітньо-наукова програма їх підготовки передбачає формування здатності критично сприймати та аналізувати чужі думки та ідеї, що містяться в наукових публікаціях, а також уміння з нових дослідницьких позицій формулювати загальну методологічну базу власного наукового дослідження.

Автором під час аналізу дисертаційної тематики розкрито стан дослідження випробування, як міжгалузевого інституту кримінального та кримінально-виконавчого права, отримано результати, які дають підстави зробити висновки щодо подальшого його вдосконалення, обрано й використано відповідний методологічний інструментарій.

Водночас, не зазіхаючи на творчий задум дисертанта, офіційний опонент вважає, що можливо, в роботі варто було б окремо виділити підрозділ «Методологія дослідження інституту випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві».

2. Серед положень наукової новизни (стор. 26) автором вперше встановлено, що засадами інституту випробування є такі види звільнення як: звільнення від відбування покарання з випробуванням, звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років, пробація, умовно-дострокове звільнення, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Офіційний опонент позитивно оцінює таку спробу автора. Водночас під час публічного захисту дисертації здобувачу варто уточнити, чи всі види та складові змісту інституту пробації доречно відносити як до заходів випробування, так і до видів звільнення, за законодавством України?

3. Одним із завдань роботи автор виділяє «дослідження регламентації інституту випробування за досвідом зарубіжних країн» (підрозділ 1.3). Офіційний опонент схвально оцінює використання в рецензованій праці порівняльно-правового (компаративного) методу, адже історично інститут випробування виник й ефективно розвинувся саме в державах англо-американської правової сім'ї.

Окрім аналізу зарубіжного досвіду регламентації досліджуваного інституту в державах англо-американської правової сім'ї, здобувач вивчив функціонування інституту випробування в ряді інших країн. Зважаючи на такий підхід, потребують пояснення підстави обрання саме цих держав для порівняльно-правового дослідження інституту випробування.

4. Емпіричну базу дослідження становлять аналітичні узагальнення Офісу Генерального прокурора, Верховного Суду щодо стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у

2017–2022 роках, Судової влади України щодо звітності про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та видів кримінального покарання; інфографічні дані Пробації України щодо організації діяльності видів пробації за 2017–2023 роки, а також результати анкетування 40 науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти Одеської, Вінницької та Дніпропетровської областей України. Це позитивно оцінюється офіційним опонентом.

Водночас, зважаючи на не лише науковий характер дисертаційного дослідження, а і його практичне значення, робота набула би більшої репрезентативності, якщо б автор провів та узагальнив анкетування не лише науковців, а й суддів, працівників правоохоронних органів, засуджених та осіб, звільнених від відбування покарання.

5. Робота не позбавлена й окремих термінологічних неточностей. Так, наприклад, в одному з положень наукової новизни автором вперше доводиться той факт, що поступово у теорії кримінального та кримінально-виконавчого права сформувалась дефініція інституту випробування, як міжгалузевого інституту, який має комплексне, взаємозалежне визначення та встановлення в межах законодавства, об'єднуючим критерієм якого виступає «випробувальний строк» (стор. 26). Натомість, законодавець у ст. 75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням» КК України, ст. 163, 164, 165, 166 КВК України вживає поняття «іспитовий строк», а не «випробувальний строк».

Наведені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію офіційного опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час публічного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку наукової праці здобувача.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності).

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації Мурадяна Г. Р. «Інститут випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві: теоретико-правові аспекти» свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикацій чи фальсифікацій.

Викладені в дисертації рекомендації та пропозиції щодо удосконалення кримінального, кримінально-виконавчого законодавства України та правозастосовної практики у сфері реалізації міжгалузевого інституту випробування є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для наук кримінального та кримінально-виконавчого права, а й для правозастосовної практики.

Дисертація написана грамотною юридичною мовою та оформлена відповідно до вимог, що ставляться до такого роду наукових праць.

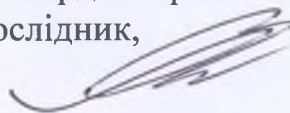
Дисертація відповідає спеціальності, за якою здійснене дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Мурадяна Гарегина Рафаєловича «Інститут випробування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві: теоретико-правові аспекти», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р. № 283 та від 19.05.2023 р. № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759), та пп. 5–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502), а її автор Мурадян Гарегин Рафаєлович заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

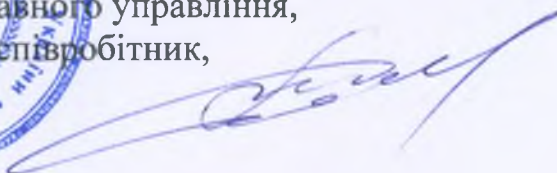
Професор кафедри
правових дисциплін гуманітарного факультету
Національної академії Національної гвардії України
доктор юридичних наук, старший дослідник,
полковник

Михайло ПУЗИРЬОВ

Підпис М. Пузирьова засвідчую

Перший заступник начальника Національної академії
Національної гвардії України з навчальної та методичної роботи
доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник,
полковник

Владислав ЄМАНОВ